

СТРУКТУРА ГАЛУЗЕВОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПРИКОРДОННИКІВ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розкрито структуру галузевої рамки кваліфікацій (ГРК) у системі підготовки прикордонників країн ЄС, проаналізовано використання цього досвіду з метою його впровадження в систему професійної підготовки персоналу прикордонного відомства України. ГРК у сфері підготовки прикордонників ЄС, розроблена за ініціативою Агенції FRONTEX складається з декількох окремих документів, а саме: ГРК за професійними та освітніми (академічними) ознаками, профілі компетентностей, таблиці відповідностей, а також довідник з інтеграції фундаментальних прав у підготовку прикордонників, які повинні сприяти впровадженню ГРК державами-членами на національному рівні і зорієнтувати їх в питаннях розробки програм підготовки на основі даних кваліфікацій.

Ключові слова: галузева рамка кваліфікацій, компетентність, країни Європейського Союзу, підготовка прикордонників.

Постановка проблеми. Сьогодні українським прикордонникам доводиться долати виклики сучасності пов'язані з глобальними міграційними процесами, подіями на сході країни, реформою самого відомства, що спричиняє постійне зростання вимог до їх професійних якостей і компетентності, і зумовлює необхідність пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону. Аналіз та узагальнення досвіду професійної підготовки прикордонників Європейського Союзу (ЄС) можуть допомогти вирішенню проблем сучасної професійної підготовки українських прикордонників, допомогти престижу офіцерської служби в українському суспільстві і, як наслідок, забезпечити успішні реформи прикордонного відомства відповідно до Концепції розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2020 року.

Прикордонні відомства та агенції ЄС знаходяться у постійному пошуку нових, прогресивних ідей та шляхів підвищення ефективності роботи своїх співробітників. Одним з головних напрямків розвитку професійної підготовки європейських прикордонників є розробка та впровадження галузевої рамки кваліфікацій (ГРК) для підготовки прикордонників. Отже, відсутність даного механізму в системі підготовки українських прикордонників спонукала нас до розгляду даної теми.

Метою статті є висвітлення структури галузевої рамки кваліфікацій у системі підготовки прикордонників країн ЄС та вивчення питання впровадження цього досвіду в ДПСУ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато відомих вітчизняних учених і фахівців зробили вагомий внесок в організацію наукових досліджень і впровадження в педагогічну практику кращих практик з питань підготовки прикордонників. Окремі аспекти підвищення рівня професійної підготовки офіцерів-прикордонників досліджували В. Мірошніченко, Л. Романишина, В. Полюк та ін. Дослідженнями професійної підготовки фахівців з охорони кордонів зарубіжних країн займалися І. Блощинський [1],

Н. Ринденко [2]. Питання розробки та впровадження національних та галузевих рамок кваліфікацій вивчали й закордонні дослідники: В. Афанасьєва, В. Годин, Е. Митрофанова, М. Коулз, Л. Філіпова. Проте, сьогодні майже цілком відсутні наукові дослідження, пов'язані з детальним висвітленням структури галузевих рамок кваліфікацій у системі підготовки прикордонників країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення сучасних досліджень з питань розробки та впровадження ГРК доводить необхідність її побудови як за освітніми так і за професійними ознаками. Так, В. Годин стверджує, що «У сучасних умовах рамка кваліфікації повинна бути вибудована за освітнім (академічним) та професійним рівнями кваліфікації. Освітній рівень кваліфікації відображає результати навчання, професійний рівень кваліфікації – якість результатів професійної діяльності працівника, його рівень майстерності. Тому при визначенні рамки кваліфікації необхідно враховувати траєкторію безперервного розвитку працівника з урахуванням освітніх рівнів та професійних здобутків. Кваліфікаційні рівні повинні бути освітньо-професійними, окреслювати дистанцію між навчанням і професійним зростанням» [3].

ГРК у сфері підготовки прикордонників ЄС, розроблена за ініціативою Агенції FRONTEx (Європейська агенція прикордонної та берегової охорони), яка займається охороною зовнішніх кордонів ЄС, складається з декількох окремих документів, які повинні сприяти впровадженню ГРК державами-членами на національному рівні і зорієнтувати їх в питаннях розробки програм підготовки на основі даних кваліфікацій. Розроблений продукт включає: ГРК, представлену в двох різних форматах (ГРК за професійними ознаками; ГРК за освітніми (академічними) ознаками); профілі компетентностей; таблиці відповідностей; довідник з інтеграції фундаментальних прав у підготовку прикордонників [4].

ГРК є рамковим документом, з результатами навчання високого рівня, які відображають увесь процес навчання необхідний для оволодіння усіма видами прикордонної діяльності в країнах-членах ЄС. Вона також охоплює усі кваліфікаційні рівні, яких прикордонник може досягти під час професійної підготовки або отримання академічної освіти в галузі охорони кордонів. Структурно ГРК відповідає вимогам Болонського і Копенгагенського процесів та узгоджена з рівнями 4, 5, 6 і 7 Європейської Рамки кваліфікацій для навчання протягом усього життя (ЄРК) затвердженої Європейським Парламентом 23 квітня 2008 року [5]. ГРК стосується виключно професійної прикордонної сфери і повинна співвідноситись з кваліфікаційними системами і рамками різних країн навколо єдиної європейської системи. ГРК не має диктувати вимоги до навчання чи підготовки ні окремим особам, ні країнам, ані організаціям з прикордонними сферами відповідальності, але вона повинна всебічно відображати весь обсяг навчання в прикордонній сфері для всіх країн-членів ЄС.

Чотири згадані рівні кваліфікації стосуються і відображають усі розроблені Агенцією FRONTEx програми підготовки прикордонників: рівні 4 і 5: загальна та спеціалізована професійна підготовка (базовий рівень), відображені на рівні Уніфікованої програми підготовки прикордонників

країн ЄС (УПП) [6]; рівень 6: Бакалавр, на основі єдиних освітніх стандартів для прикордонників середньої ланки; рівень 7: Магістр; є основою для європейських спільних магістерських програм зі стратегічного прикордонного менеджменту для офіцерів-прикордонників середнього і високого рівня.

Фахівець у сфері охорони кордону: стосується усіх спеціалізованих курсів підвищення кваліфікації у різних сферах охорони кордону, включає всі рівні (4-7). Спеціалізовані курси, як правило, не є частиною загальної прикордонної освіти на національному рівні, але входять до програм курсів спеціалізації і підвищення кваліфікації. ГРК відображає прогрес навчання від 4 до 7 рівня, і може використовуватись з метою визначення результатів навчання окремо для кожної сфери охорони кордонів. Результати навчання носять дуже загальний характер, для того, щоб охопити всі аспекти оперативно-службової діяльності прикордонників.

Отже, в першому варіанті (за професійним рівнем) показаний прогрес підготовки від 4 рівня до 7, із зазначенням визначених видів оперативно-службової діяльності прикордонників. Ця рамка використовується для визначення результатів навчання кожної сфери діяльності прикордонної служби. Результати навчання носять дуже загальний характер, для того, щоб охопити всі аспекти оперативно-службової діяльності прикордонників.

Другий варіант ГРК (академічний) відображає результати навчання у вигляді отриманих знань, навичок і компетентностей відповідно до кожного рівня ЄРК. Цей формат використовується для допомоги в процесі узгодження з Національними рамками кваліфікацій або іншими ГРК.

Профілі компетентностей містять професійні компетентності прикордонної сфери. Ці профілі використовуються для визначення професійних компетентностей на основі результатів навчання. Вони більш деталізовані ніж результати навчання і сформульовані «прикордонною мовою». Ці профілі також використовуються для удосконалення професійних стандартів.

В таблицях перехресних посилань зіставлені результати навчання ГРК і професійні компетентності в профілях компетентностей. Ці таблиці використовуються для того, щоб визначити який саме вид підготовки необхідний для досягнення відповідної компетентності. Розробка даних таблиць також виступає в ролі засобу верифікації самої ГРК.

Керівництво з інтеграції фундаментальних прав людини в програми підготовки прикордонників містить структурно організовані конкретні результати навчання, узгоджені з ГРК, для забезпечення інтеграції тематики дотримання фундаментальних прав людини в систему підготовки фахівців з охорони кордонів.

Отже, ГРК для підготовки прикордонників ЄС за професійними ознаками складається з 5 циклів підготовки, які в свою чергу, містять відповідні складники.

Цикл підготовки «Загальна прикордонна підготовка» містить такі розділи: фундаментальні права; етика, різноманітність та професійні стандарти; право, основні принципи, правила і процедури; співробітництво з національними, європейськими та міжнародними партнерами; комунікація;

управління інформацією і даними; прикордонний контекст; формування уміння вчитися тощо.

У циклі підготовки «Прикордонний контроль» розглянуто: сприяння руху через кордон; охорона кордону; перевірки на кордоні; технічні засоби прикордонного контролю; управління охороною кордону та перевірки на кордоні; управління ризиками; управління кризовими ситуаціями; безпека кордону. Зразок ГРК цього циклу представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

ГАЛУЗЕВА РАМКА КВАЛІФІКАЦІЙ				
Результати навчання				
Освітня діяльність (опис діяльності високого рівня)	4 рівень	5 рівень	6 рівень	7 рівень
ПРИКОРДОННИЙ КОНТРОЛЬ				
Сприяння руху через кордон	Застосовувати процедури підвищення якості оперативно-службової діяльності з питань прикордонного контролю з метою сприяння законному руху через кордон	Визначити складові якісної оперативно-службової діяльності і вибірково застосувати їх для прикордонного контролю з метою сприяння законному руху через кордон	Сприяти транскордонному руху, узгоджуючи право на вільне пересування з відповідальністю за попередження і виявлення транскордонних порушень/ невідповідностей	Сприяти транскордонному руху в рамках людських і технічних ресурсів, із дотриманням національного, європейського і міжнародного законодавства
Охорона кордону	Демонструвати тактику здійснення охорони кордону і способи збору інформації, опередження і виявлення незаконного перетину кордону, транскордонної злочинності та порушень	Вибірково застосовувати тактику спостереження та технічні засоби з метою превентивного вивчення кордону і збору інформації тощо	Вибирати, координувати і критично оцінювати здійснення охорони кордону	
Перевірки на кордоні	Оцінювати придатність допуску та проживання на території ЄС, перетин кордонів та визнання необхідності передавати справи до інших інстанцій	Перевіряти та встановлювати придатність допуску та проживання на території ЄС, та перетин кордонів за звичайних обставин	Керувати процесом здійснення прикордонних процедур та приймати рішення у складних ситуаціях, які стосуються перевірок на кордоні	

Технічні засоби прикордонного контролю	Застосовувати спеціальне обладнання та технічні засоби прикордонного контролю і оцінювати отримані результати за певними критеріями	Ефективно використовувати широкий спектр обладнання і технічних засобів прикордонного контролю та оцінювати результати	Розрізняти системи і технічні засоби прикордонного контролю, порівнювати доцільність їх використання, здійснювати нагляд та оцінювати їх оперативне застосування та результати	Перевіряти та оцінювати застосування технічних засобів і систем в юридичному або бюджетному контексті, беручи до уваги появу нових технічних засобів і систем
Управління охороною кордону та перевірки на кордоні		Планувати та здійснювати нагляд за оперативно-службовою діяльністю підрозділів, які здійснюють прикордонний контроль	Планувати, організовувати та застосовувати ресурси прикордонного контролю і критично оцінювати ефективність роботи та ін.	Розвивати, впроваджувати та критично оцінювати стратегії прикордонного контролю, нові практики службової діяльності
Управління ризиками	Збирати, доповідати і реагувати на інформацію стосовно потенційних ризиків та загроз, використовуючи низку встановлених методів та способів дій	Вибірково встановлювати, поширювати та реагувати на інформацію стосовно потенційних ризиків та загроз, використовуючи широкий спектр встановлених методів і тактичних способів дій	Застосовувати інструменти та прийоми управління ризиками для забезпечення безпеки кордону	Розробляти та критично перевіряти стратегії управління організаційними ризиками та загрозами як складових частин організаційних процесів
Управління кризовими ситуаціями	Демонструвати оперативні процедури на випадок значних і критичних кризових ситуацій, вживаючи необхідних заходів для безпеки осіб і майна	Визначати та оцінювати потенційні великомасштабні надзвичайні ситуації, критичні й виняткові випадки, ініціювати та здійснювати нагляд за діями у відповідь, вживаючи необхідних заходів для безпеки осіб і майна	Координувати проведення ефективних дій щодо великомасштабних надзвичайних ситуацій, критичних і виняткових випадків у співпраці з іншими партнерами та відомствами	Розробляти та перевіряти оперативні стратегії та плани стосовно великомасштабних надзвичайних ситуацій, критичних і виняткових випадків

Безпека кордону	Демонструвати певні уміння необхідні для забезпечення безпеки осіб і майна у відповідності з фундаментальним и правами	Застосовувати певні уміння для забезпечення безпеки осіб і майна у відповідності з фундаментальним и правами	Оцінювати індивідуальні та тактичні дії у відповідь на загрози безпеці осіб і майна у відповідності з фундаментальним и правами та відповідною нормативною базою	Критично оцінювати національні принципи забезпечення безпеки кордону, стратегії та безпекові процедури
------------------------	--	--	--	--

Цикл підготовки «Транскордонні розслідування та розвідка» охоплює: розслідування пов'язані з охороною кордону; збір розвідувальних даних пов'язаних з охороною кордону.

До циклу підготовки «Здійснення нагляду, управління, керівництво» включено: здійснення нагляду та керівництво; стратегія та планування; управління ресурсами тощо.

Цикл підготовки «Спеціалізовані сфери діяльності в галузі охорони кордону (необов'язкові)» містить спеціалізовані та підвищеної складності сфери діяльності.

Висновки. Отже, розглянута нами ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС у даному форматі, за професійними рівнями, є ефективним інструментом для визначення результатів навчання стосовно кожного аспекту діяльності з охорони кордону. Результати навчання сформульовані достатньо широко, з метою охоплення всіх аспектів підготовки прикордонників. Даний формат відображення кваліфікацій демонструє процес навчання від 4 до 7 рівня, а заголовки подано у вигляді основних видів діяльності з охорони кордону. З огляду на це, охарактеризовано структуру ГРК для підготовки прикордонників ЄС за професійними ознаками, яка складається з 5 циклів підготовки: «Загальна прикордонна підготовка», «Прикордонний контроль», «Транскордонні розслідування та розвідка», «Здійснення нагляду, управління, керівництво» та «Спеціалізовані сфери охорони кордону (необов'язкові)».

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження та узагальнення досвіду розробки та запровадження ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС побудовану за освітніми (академічними) рівнями кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Блощинський І. Г.* Дистанційні технології навчання фахівців Прикордонної служби Угорщини / І. Г. Блощинський // Роль та місце Державної прикордонної служби України у становленні України як незалежної держави : тези міжвідомч. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8 черв. 2016 р.). – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2016. – С. 93–96.

2. *Ринденко Н. М.* Тенденції комунікативної підготовки курсантів навчальних закладів Прикордонної варті Республіки Польща : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Миколаївна Ринденко. – Хмельницький, 2016. – 212 с.

3. *Годин В. В.* Проект рамки квалификации направления подготовки «Информационный менеджмент» / В.В. Годин, Е.А. Митрофанова, Е.В. Васильева // Теоретический и научно-методический журнал № 19, М. : Издательский дом ГУУ, 2014. С. 50-56.

4. Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding (volume 2), FRONTEX, Warsaw, Rondo ONZ 1, 2013. – 173 p.

5. A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. [Электронный ресурс] // – Режим доступа: <http://www.uma.es/ees/images/a%20framework%20for%20qualifications%20of%20the%20european%20higher%20education%20area.pdf>.

6. Common Core Curriculum for Border Guard Basic training in the European Union (CCC 2012). Produced by FRONTEX Agency in cooperation with EU Member States and Fundamental rights organisations Warsaw, Rondo ONZ 1, 2012. – 343 p.

А. В. Балендр, подполковник,
кандидат педагогических наук, доцент
НА ДПС имени Богдана Хмельницкого

СТРУКТУРА ОТРАСЛЕВОЙ РАМКИ КВАЛИФИКАЦИЙ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ ПОГРАНИЧНИКОВ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

В статье раскрыта структура отраслевой рамки квалификаций (ОРК) в системе подготовки пограничников стран ЕС, был проанализирован опыт построения данной рамки касательно возможности его внедрения в систему профессиональной подготовки персонала пограничного ведомства Украины. ОРК в сфере подготовки пограничников ЕС, разработанная по инициативе Агентства FRONTEX состоит из нескольких отдельных документов, а именно: ОРК, которая построена по профессиональным и образовательным (академическим) признакам, профили компетенций, таблицы соответствий, а также справочник по интеграции фундаментальных прав в подготовку пограничников, которые должны способствовать внедрению ОРК государствами-членами на национальном уровне и сориентировать их в вопросах разработки программ подготовки на основе данных квалификаций.

Ключевые слова: отраслевая рамка квалификаций, компетентность, страны Европейского Союза, подготовка пограничников.

A. V Balendr. Candidate of pedagogical sciences,
associate professor National academy of the State
border guard service of Ukraine named after
Bohdan Khmelnytskyi

STRUCTURE OF THE SECTORAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK FOR BORDER GUARDS TRAINING OF THE EU MEMBER STATES ABSTRACT

The article reveals the structure of the sectoral qualifications framework (SQF) in the training of border guards of the EU member states. The author has studied the experience of EU Member States in order to implement it into the professional training system of the personnel of the State Border Guard Service of Ukraine. The SQF for Border Guards elaborated by the EU border protection agency FRONTEX comprises several documents, namely: SQF built by educational (academic) characteristics, competencies profiles, cross-reference tables, the guide to integrate fundamental rights into the border guard's training, which will facilitate implementation of SQF by the member states on the national level and direct them regarding issues of curriculum development grounding on the qualifications.

Key words: Sectoral Qualifications Framework, competence, European Union countries, training of border guards.